

ÖĞRETMEN ÖĞRENCİ İLİŞKİLERİ

Doç.Dr. M.Said DOĞAN

Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

ÖZET

Bilindiği üzere, sosyalleşme süreci ferdin doğuştan itibaren toplum üyeliğini kazanmasında geçirdiği tüm safhaları içerir. Bu sürecin önemli unsurlarından olan örgün eğitim kurumlarındaki iki asli öge öğretmen ve öğrencidir. Eğitim amaçları bakımından bu süreç içerisinde toplumsal değer ve normların kazandırılması önemli eğitimsel fonksiyondur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Öğretim, Öğretmen, Öğrenci, Sosyalleşme

ABSTRACT

As it is known, socialization process involves all the phases from birth to being a member of the society. The student and teacher are the two main components of formal education which is one of the most important phases of education process. In this process teaching the values and norms is the most essential function in terms of the targets of education.

Key Words: Training, Education, Teacher, Student, Socialization

I.GİRİŞ

Örgün Eğitim Sisteminin temel unsurlarından olan öğretmen ve öğrenci ilişkilerini incelemeye önce konuyla yakından ilgili olan eğitim, öğretim ve öğrenme kavramlarının açıklanmaları ve eğitim sistemi içerisindeki fonksiyonlarının belirlenmesi uygun olacaktır.

1.1. Eğitim

Genel anlamda her insan doğumundan ölümüne kadar devamlı bir eğitim süreci içerisinde yer alır. Çünkü her insan bir çevre içinde yaşamak zorundadır. Çevreden gelen etkilere karşı tepkilerde bulunur. Bu etkileşim sonucu yeni bilgiler, beceriler, tavırlar kazanarak davranışlarında değişiklikler olur. İnsanın çevresi ile etkileşimde bulunmasına yaşantı denir. Eğitim önceden saptanan amaçlara uygun olarak insanın davranışlarında istenilen değişimleri meydana getirmeyi hedeflemektedir. Ana-baba olarak çocuğumuzun, öğretmen olarak öğrencimizin istediğimiz şekilde davranmasını isteriz. Bunu sağlamak için de daha önceden çocuğumuzun veya öğrencimizin hangi durum karşısında nasıl davranması gerektiğini saptar, onu böyle bir durumla karşılaştığı zaman istediğimiz şekilde davranması için eğitiriz. O halde

eğitimi, bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla istenilen değişimler meydana getiren süreçtir şeklinde tanımlamak uygun olacaktır (Başaran, 1972: 2-3).

Her ülke yurttaşlarının hangi durum karşısında nasıl davranacağını daha önceden tesbit eder. Buna eğitim amaçları denir. Okullar bu amaçlara ulaşacak şekilde öğrencilerini eğitir. Böylece, öğrencilerin bu amaçları gerçekleştirerek istenilen davranışlara sahip yurttaşlar olmaları planlanır. Bizim de okullarımızın ve diğer eğitim kurumlarımızın öğrencilerini ulaştıracağı amaçlar Türk Milli Eğitiminin Amaçları başlığı altında bütün okul programlarımızın başında yer almıştır.

1.1.1. Milli Eğitim Temel Kanununda Yer Alan Amaç ve İlkeler

Bilindiği üzere, Türk milli eğitim sistemi, 14 Ekim 1973 tarihinde yürürlüğe giren 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile hukuki bir yapıya kavuşmuştur. Bu kanun, eğitim hizmetlerinin düzenlenmesine esas olan amaç ve ilkeleri, eğitim sisteminin genel yapısını, öğretmenlik mesleğini, okul-bina ve tesislerini, eğitim araç-gereçlerini ve devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluklarını belirten temel hükümleri bir sistem bütünlüğü içinde ele almaktadır. Böylece, Türk eğitim sistemi, Milli Eğitim Temel Kanunu ile Cumhuriyet döneminde ilk defa, soyutluktan kurtarılarak okul öncesi eğitimden yüksek öğretime kadar bir bütünlük içinde kanuni bir yapıya sokulmuştur.

Milli Eğitim Temel Kanunu'nda, Türk milli eğitiminin genel amacı şu şekilde tanımlanmıştır (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1995:2-3).

“Türk milli eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini,

1. Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasa'da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı, Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarını ve Anayasa'nın başlangıçtaki temel ilkelerine dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek,
2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve ilmi düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek,

3. İlgili ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak.

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak, öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktadır.”

Milli Eğitim Temel Kanunu, ayrıca Türk milli eğitiminin temel ilkelerini; GENELLİK ve EŞİTLİK, FERDİN ve TOPLUMUN İHTİYAÇLARI, YÖNELTME, EĞİTİM HAKKI, FIRSAT ve İMKAN EŞİTLİĞİ, SÜREKLİLİK, ATATÜRK İNKILAP ve İLKELERİ ve ATATÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ, DEMOKRASİ EĞİTİMİ, LAİKLİK, BİLİMSELLİK, PLANCILIK, KARMA EĞİTİM, OKUL AİLE İŞBİRLİĞİ, HER YERDE EĞİTİM başlıkları altında on dört maddede hükme bağlamış ve açıklığa kavuşturmuştur.

1.2.1. Eğitimde Program Kitap ve Öğretmen Unsurlarının Önemi

Takdir edileceği üzere, ders programları ve yönetmelikler eğitim sistemini meydana getiren önemli unsurlardandır. Aynı zamanda eğitimin hedefine ulaşmasında birer vasıtadırlar.

Yetişmesini istediğimiz insanımızdan beklediğimiz davranışlar, verilmesi gereken bilgi ve beceriler, toplum değerlerine uyum, bağlılık ve saygı ancak programlarda ifadesini bulur.

Bu bakımdan ders programları, nasıl bir insan yetiştireceğimizin reçetesidir. Bu reçetenin milli ülkülerin, milli ve manevi değerlerin muhafazası mahiyetinde bulunması, çağın ve teknolojinin ihtiyaçlarına cevap verecek mükemmeliyetle hazırlanması ve buna uygun kitapların yazdırılması, eğitim ve öğretimin bu terkibe göre yapılması; eğitimi başarıya ulaştıracak ve öğrencileri bilgi, davranış ve beceri yönünden zenginleştirecek öğretmen ve eğitim yöneticisinin istenilen vasıfta yetiştirilerek sistem içine sokulması hedeflenen insan modelini hazırlamanın ön şartıdır.

Bu bakımdan, ders programlarının hazırlanmasında ve kitapların yazdırılmasında aşağıdaki hususlara önem vermek gerekir (Nişancı, 1998: 222-233):

1. Birbirleriyle anlaşacak ve birbirlerini sevecek olan insanları birbirlerine bağlayan vasıtanın başlıcası olan DİL, milli kültürün atadamarlarından biridir. Ana dil, Türklük sevgisinin, milli birlik ve beraberliğin temel unsurudur. Bunun içindir ki, milli eğitimin

temel görevlerinden biri insanımıza ANA DİLİNİ doğru ve bütün güzellikleriyle öğretmektir.

2. Milli kültürün önemli unsurlarından biri olan TARİH ve EDEBİYAT'ın, eğitim faaliyetlerinde özel bir yeri ve rolü vardır. Bu iki unsur telkin temeline dayanmaktadır. Telkin ise, insan denen varlığa şekil vermekte kullanılan en tesirli psikolojik bir vasıttır. Bu sebeple, milli kültürün nesillere kazandırılmasında “milli tarih” ve “milli edebiyat” milli eğitim politikasının vazgeçilmez vasıtalarıdır.

Milletler ancak, tarihleriyle milli varlıklarının geçmiş hayatını bir bütün olarak kavrar, dostlarını ve düşmanlarını tanır. Bir kelime ile milli şahsiyetlerini idrak ederler. Bu idrak, şuurda dayanan bir idraktır. Bu şuurdu idrak, millete ayrı bir ruh kazandırır. Bu, “Türk milli şuur”dur.

İşte, Türk tarihinin Türk insanı için taşıdığı hayati önem burada kendini göstermektedir. Bu bakımdan, milli eğitim politikası içerisinde Türk tarihinin yerini iyi tayin ve tespit etmek lazımdır.

3. Din ve ahlak, eğitim üzerinde tesirini gösteren temel inançlar arasında en kuvvetli olanıdır. Bu bakımdan eğitim hizmetlerinin bütünlüğü içerisinde çocuğu yetiştirirken, insan gerçeğini de bir bütünlük içinde ele alarak, onu inanç ve moral değerler yönünden de eğitmek lazımdır. Bu ise, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini eğitim sistemi içine iyi oturtmakla mümkündür.

4. Milli kültürün vazgeçilmez unsurlarından olan sanatımızın, mimarimizin, musikimizin, milli ve manevi değerlerimizin eğitim programlarında ağırlığını hissettirmesi ve bu unsurların kaynağına inilerek insanımıza sentez yapacak gücün verilmesi gerekir.

5. Eğitim sisteminin en önemli unsurlarından biri de KİTAPLAR'dır. Kitap, eğitim sürecinin temelini teşkil eder. Zira her kitap bir dünyadır. Kitaplardan meydana gelen bir eğitim ortamı, başlı başına bir evrendir. İnsan kendisini bu evren içinde yetiştirir ve geliştirir.

6. Öğretmen ve eğitim yöneticisi, eğitimimizin ana unsurlarındandır. Öğretmen, kendisine teslim edilen en kıymetli varlığımız olan çocuklarımıza şekil veren ve onları yarınlar hazırlayan birinci faktördür.

Eğitim ve öğretimde başarıya ulaşma, eğitimi milli muhtevaya oturtma ve Türk insanını yetiştirme, her şeyden önce bir öğretmen meselesidir.

Öğretmeni sadece bilgi veren bir insan olarak görmemek lazımdır. Öğretmen bilgi verdiği kadar, Türk çocuklarına şahsiyet aşılayacak, karakter kazandıracak bir insan, bir terbiyecidir.

Bu bakımdan, eğitimde başarılı olabilmek için, öğretmenin her şeyden önce, Türk insanını yetiştirmede, Türkiye'nin kalkınmasında, insanların refah ve mutluluğunda RUH-KAFA-GÖNÜL ve İRADE seferberliğini hissedecek bir muhteva ve şuurda yetiştirilmesi gerekir.

Öğretim ve öğrenme kavramları eğitim sürecinin hedefleri bakımından alakalı olduğu iki önemli husustur. Yani eğitim süreci öğretme ve öğrenme ile birlikte gelişmektedir (Turgut, 1989: 30). Bu iki konuyu aşağı inceleyelim.

1.2. Öğretim

Öğretim herhangi bir öğrenmeyi klavuzlama veya sağlama eylemidir. Bir insanın başka bir insana etkide bulunduğu her durumda öğretim faaliyeti gerçekleşmektedir. Genel anlamda öğretim, bilenin bilinmeyene bilgi, beceri, alışkanlık ve değerler kazandırmak için yapmış olduğu etkilerin tümüdür. Bu tanıma göre herhangi bir insanın başka birisine yaptığı etkiler bir öğretimdir. Bu etkiler düzenli, yeterli ve amaçlı olduğu gibi olmayabilir de. Fakat okullardaki öğretim etkinlikleri amaçlı düzenli ve yeterlidir. Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına dayandırılarak öğrenmesiyle sonuçlanmasına çalışılır. Bu bakımdan okulda yapılan öğretim için özel bir tanıma ihtiyaç vardır. Böylece öğretim, öğretmenin öğrenme durumları (çevre, ortam) yaratarak öğrencilerin amaçlar yönünde davranışlar geliştirmesine yardım etmesidir (Karaeminoğlu, 1978: 5).

Öğretim ile öğrenme arasında sıkı bir ilişki vardır. Gerçek öğretim öğrenme ile sonuçlanır. Bu sonucu almak için öğretmenin öğretimini öğrencilerin bireyselliklerine, ilgilerine ve öğrenmenin ilkelerine dayandırır, böylece öğretim öğrenme ile sonuçlanır ve aynı zamanda eğitim için bir araç haline gelir.

Öğretmen öğretimi, genellikle beş temel sorumluluğu yerine getirerek gerçekleştirir (Karaeminoğlu, 1978: 5).

1. Öğrencilerde amaçlara uygun davranışlar geliştirmek için gerekli ders hazırlığını yapar.
2. Çevreyi (araç ve gereçleri, fiziksel imkanları) hazırlar.
3. Öğrencileri öğretme ve öğrenme sürecine katılmak üzere motive eder.
4. Öğrencilerin tepkilerini olumlu yöne yöneltici rehberlik etkinliklerinde bulunur.
5. Öğrencilerin olumlu tepkilerini pekiştirir.

1.2.2. Öğretimin Amaçları

Öğretimin amacı bilgi, beceri ve değerlerden en gerekli olanları öğrencilere kazandırmaktır. Bununla birlikte öğretmenin

bilmelidir ki, modern öğretimin temel amacı, öğrenciye neyi nereden ve nasıl öğrenebileceğini öğretmektir. Diğer bir deyişle öğrencilere öğrenme yollarını, araştırma ve inceleme yapmayı yani öğrenmeyi öğretmek öğretimin gerçek amacıdır. Her düzeyde öğretimde bulunan öğretmenin bu genel amacı göz önünde bulundurması gerekir.

Öğretimin diğer bir amacı öğrencilerini bireysel ihtiyaçlarını, sorunlarını tanımak, toplumun isteklerini tanımak ve bu ihtiyaçlara cevap vermektir. Bu anlamda öğretim, öğrenmeyi gerçekleştirmek amacıyla tasarlanmış rehberlik etkinlikleridir.

1.2.3. Öğretim Metodları

Günümüzde öğretim ortamında kullanılan bir yığın öğretim metodu vardır. Bunlar içinde yeterince gelişmiş ve kullanıma elverişli olan başlıca metodlar şunlardır (Karaeminoğlu, 1978: 11).

1. Takrir metodu
2. Soru-cevap metodu
3. Grupla çalışma metodu
4. Laboratuvar metodu
5. Sorun çözme metodu
6. Tartışma metodu
7. Panel ve sempozyum

1.3. Öğrenme

Geçmiş tecrübelerin neticesi olarak davranışlarda meydana gelen değişme olayıdır. Öğrenme bütün yaşamımızı kaplayan bir oluşumdur. Bu oluşum yeni davranış biçimleri kazanmayı içine aldığı gibi, kazanılmış davranışların zamanla kuvvetlenmesi veya zayıflamasını da belirler. O halde, insanların çevrelerine uyabilme, onu kullanabilme ve yeniden organize edebilme konusunda gösterdikleri çeşitli beceri ve uyum seviyeleri tümüyle öğrenmelerinin eseridir. Öğrenme bütün bir insan hayatına şekil veren yaygın bir oluşturdur. Bu oluşum verimliliği ise öğrenmenin doğuştan getirdiği olanakları, çevresinin ortaya koyduğu fırsatlar ve bireyin etkili bir biçimde yönetilme derecesi ile sınırlanmıştır.

Eğitimin tanımını yaparken; "bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla istenilir değişmeler meydana getirme sürecidir" demiştik. Öğrenme ise, bireyin yaşantısının sonucunda davranışında bir değişme meydana gelmesidir. Yani öğrenme, öğrencini ancak kendi çabasıyla kendi içinden bir etkinlikle elde edilebilmektedir (Öymen, 1979: 40). Bu iki tanım arasında süreç bakımından aynılık, fakat meseleye bakış yönünden ayrılık vardır. Süreç olarak eğitimde de, öğrenmede de bireyin davranışları, yaşantısı yoluyla değişmektedir.

Eğitimin tanımında eğitici, eğittiği kimsede istenilen davranış değişikliğini meydana getirmeye çalışmaktadır; eğitim yoluyla öğrenciye istenilen bilgileri, becerileri, tavırları kazandırmaya, dolayısıyla onu istediği gibi davranan bir kişi yapmaya çalışmaktadır. Eğitim eğiticinin (öğretmen) işidir. Oysa öğrenme eğitilenin (öğrenci) işidir. Öğrenci yaşadığı çevre içinde, her türlü karşılığı ile yaptığı etkileşimle kendine özgü bir biçimde öğrenmesine devam ederek davranışlarını örüntülemektedir. Öğretmen öğrencinin davranışlarını istenen şekilde örüntülemesine rehberlik etmektedir.

Bazen eğiticinin bütün uğraşlarına rağmen bir öğrencide istenilen davranış değişikliğinin tam aksine bir davranış değişikliği meydana gelebilir. Bu durumda, eğitim başarısız kalmıştır. Bunun iki nedeni olabilir. Ya eğitici (ana-baba, öğretmen vb.) öğrencide istenilen davranış değişikliğini meydana getirecek yaşantılar hazırlamada kusurlu olmuştur, yanlış yol izlemiştir; ya da öğrenciyi istenmeyen davranışlara iten ve eğiticinin hazırladıklarından daha baskın çıkan olumsuz yaşantılar öğrencinin davranışlarını istenmeyen yönde değiştirmiştir.

Eğitimde, öğretmenin öğretim çabası (verebilme çabası) önemlidir, fakat öğrencinin öğrenmesi (alabilme çabası) bundan daha önemlidir. Bu yüzden, eğitim öğrencide öğrenmeyi meydana getirebildiği oranda başarılıdır.

Kısaca öğrenme de eğitim de süreç olarak aynıdır. Bu süreçte öğretmenin gözüyle baktığımız zaman eğitim; öğrencinin gözüyle baktığımız zaman öğrenme diyoruz.

2.ÖĞRETMEN -ÖĞRENCİ İLİŞKİLERİ ÇERÇEVESİNDE ÖĞRETMENLE İLGİLİ ESASLAR

Öğretmenin kişilik özelliklerinin öğretim ve eğitimde önemli bir etken olduğu bilinen bir gerçektir. Sınıfta sosyal, yaratıcı ve sıcak bir havanın oluşmasında, öğrenmenin yetersiz veya yeterli olmasında öğretmen kişiliğinin önemli bir rolü vardır.

Ayrıca öğretmen öğrencilerin karakter gelişimi için model durumundadır. Öğretmenin fiziksel yapısı, uyum ve yaratma yeteneği, konuşma biçimi, yüz ifadesi, tertipli oluşu vb. kişilik özellikleri öğrenciyi derinden etkilemektedir. Öğrenciler çoğu kez öğretmenlerini taklit ederek onunla özdeşleşmeyi öğrenirler.

Öğretmen-öğrenci ilişkilerinin ideal bir seviyeyi sağlaması bakımından öğretmende bulunması gereken niteliklerin en önemlileri şunlardır (Karaeminoğlu, 1978: 41-43).

1. Öğretmen konusunu iyi bilmelidir. Öğretmen sürekli öğrenmeye devam ederek kendisini yenilemelidir. Çünkü bilgiler sürekli bir değişim-gelişme durumundadır. Öğretmen bu gelişmeleri sürekli

olarak izlemeli ve böylece bilgiyi en iyi şekilde öğrencilerin yararına sunmalıdır. Kendisini yenilemeyen öğretmen her geçen gün biraz daha körelir, mesleki saygınlığını yitirir ve öğrencilere de yararlı olamaz.

2. Öğretmen kendi mesleğini, konusunu sevmeli ve onunla içtenlikle ilgilenmelidir. Mesleğini seven ve onunla içtenlikle ilgilenen öğretmen kendisini geliştirme yollarını arar bulur ve işinden haz duyarak mutlu bir yaşam sürdürür. Bu suretle kolayca öğretir, yorgunluk duymaz, ümitsizliğe kapılmaz. Kendi mesleğine olumsuz tutum ve davranış geliştiren bir kimse başkalarından daha olumlu bir davranış bekleyemez.

3. Öğretmen öğrencilerini içtenlikle sevmeli ve kabul etmelidir. Öğretmen bütün öğrencilerini ırk, renk, inanç, güzellik, çirkinlik, kentlilik, köylülük vb. farklılıklarına bakmaksızın sevmeli ve kabul etmelidir. Bu husus her öğretmen için en önemli özellik olmalıdır. Eğer öğretmen bütün çabalarına rağmen öğrencileri sevmiyor ve kabul edemiyorsa öğretmenliği terk etmesi hem kendisi hem de toplum için daha yararlı olur.

4. Öğretmen öğrencilerini iyi tanımalıdır. İyi bir öğretmen öğrencilerini en iyi tanıyabilen ve öğretimi onların ilgi, ihtiyaç, yetenek vb. durumlarına uydurabilen bir öğretmendir. Öğretmen öğrencilerin her birinin sahip oldukları bedensel, zihinsel ve sosyal yetenekleri, yetersizlikleri göz önünde bulundurabildiği ölçüde eğitim ve öğretimi onlar için anlamlı kılacak şekilde düzenleyebilir.

5. Öğretmen geniş ufuklu olmalıdır. Öğretmenler yaşadığı toplum içindeki diğer normal insanlardan daha çok şeyleri görmeli, düşünmeli ve anlamalıdır. Diğer bir deyişle dünya hakkında daha çok şeyler bilmeli, çeşitli konularla ilgilenmeli, sanata ilgi duymalı, okul çalışmalarını ilginç yapabilmeli, öğrencilerde uyuyan gizli ilgileri uyandırıp yeni ilgiler geliştirmelidir. Kısaca okul ile yaşam, gençlik ile olgunluk arasında köprü kurabilmelidir.

6. Öğretmen sabırlı ve sakin olmalıdır. Bir sınıfın öğrencileri olmakla beraber zeka, kabiliyet ve bilgi bakımından birbirinden farklı olan her çocuğun gelişim seviyesi ve seyri de birbirinden farklıdır. Öğretmen öğretimini çocuğun gelişim seyrine paralel olarak yürütmelidir. Acele etmek hiçbir yarar sağlamaz. Sabırla çocuğun gelişimine uygun bir öğretim yolu izlemelidir. Yani bir öğrencinin algılama ve öğrenme gücü normal veya normalin üstünde bir seyir sürdürürken, diğer bir öğrenci bu seviyeden daha geri olabilir. Bu durumda öğretmen her iki öğrencinin de ihtiyacını karşılayabilecek bir yöntem uygulamalıdır.

7. Öğretmen değişiklik ve yeniliklere açık olmalıdır. Dünyada her şey süratle değişmektedir. Öğretmen olumlu değişiklikleri eğitim ve öğretime yansıtmalıdır, tutucu olmamalıdır. Eğitim ve öğretimdeki yenilikleri özellikle izlemeli ve uygulamaya koymalıdır.

8. Öğretmen araştırmacı ve incelemeci bir ruha sahip olmalıdır. Eğitim ve öğretimde karşılaştığı sorunların, olayların ve durumların hemen ortaya çıkan bir sorun olmadığını, onun temelinde yatan neden veya nedenleri bulmak için bir araştırmaya girişmelidir. Bu tür araştırma ve incelemelere istekli olmalıdır.

9. Öğretmen kararlı olmalıdır. Öğretmen aynı şartlar altında ortaya çıkan olaylar ve durumlar karşısında aynı tepkiyi göstermelidir. Bu suretle çocukta kararlı davranışlar geliştirmek ve ona güven vermek mümkün olur. Günü gününe uymayan (kararsız) öğretiler öğrencilerde tesadüfen dahi olumlu davranış görünümleri geliştiremezler.

10. Öğretmen uyanık ve daima etkin olmalıdır.

11. Öğretmen çevresine karşı duyarlı olmalıdır. Başkasının sevinç ve üzüntüsünü paylaşmalı, öğrencileri ile duyu birliği yapmalıdır. Çevresine karşı kayıtsız kalmak bir öğretiler için oldukça olumsuz bir niteliktir.

12. Öğretmen dürüst ve açık olmalıdır. Öğretiler öğrencileri ile ilişkilerinde dürüst olmalı, açık ve anlaşılır davranışlarda bulunmalıdır. Bunun öğrencilerde aynı tavır ve davranışların geliştirilmesinde önemli bir yeri vardır.

13. Öğretmen gösteriş, makam, şan, şöhret düşkünlü olmamalı sade ve alçakgönüllü olmalıdır. Bu nitelik herkesin ona yaklaşmasına, onun çevresi ile daha sağlıklı ve etkili ilişkiler kurmasına imkan tanır.

14. Öğretmen almaktan çok vermektan hoşlanan bir kimse olmalıdır. Bu kendisini ve eğittiği çocukları maddi değerlerden çok manevi değerlere yöneltilir.

15. Öğretmen şaka ve esprilerden hoşlanan bir mizaca sahip olmalıdır. Espri ve şakaları günlük yaşamında uygun zaman şekil ve yerde kullanması onun sevilen bir insan olmasına yardımcı olur. Sevilen bir öğretiler de eğitim hedeflerine daha kolay ulaşır.

3. ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ İLİŞKİLERİ ÇERÇEVESİNDE ÖĞRENCİ İLE İLGİLİ ESASLAR

Öğretiler-öğrenci ilişkileri çerçevesinde öğrencinin sahip olması gereken niteliklerin oluşması için en önemli görev öğretilerine düşmektedir. Çocuğun ailesi ve diğer çevre faktörleri de hiç kuşkusuz bu konuda oldukça önemlidir. Bu niteliklerin en önemlileri şunlardır (Bayraktar, 1997: 57-97).

1. Öğrenmeye istekli olmak. Öğrencinin sahip olması gereken niteliklerin başında öğrenmeye istekli olması gelir. Çünkü isteksiz olarak yapılan hiçbir işten olumlu sonuç alınmaz. Öğrenmeye karşı olumsuz bir tavır takınan öğrenci peşin olarak öğrenmeye kapılarını

kapatmıştır. Okulun veya bir dersin ya da bir konunun kendine gereksiz olduğunu düşünen öğrenci öğrenmeye hazır değildir. Öğretiler öğrencisini ve dersini sevmesi gerektiği gibi öğrencinin de öğretilerini ve dersini sevmesi gerekir.

2. Zamanını iyi değerlendirmek. Öğrenci zaman kaybının, telafisi mümkün olmayan bir kayıp olduğu bilinciyle yetiştirilmelidir. İnsan ömründen geçen her bir saatin, karşılağı olmayan bir hazine olduğu ve geri gelmeyeceği gerçeği öğrenciye benimsetilmeli ve onun zamanını tembelce geçirmesine engel olmalıdır. Öğrencilere planlı ders çalışma yöntemi öğretilmelidir. Çünkü bu şekilde zaman ve enerji kaybı önlenmişi gibi verim ve başarı da yükselir. Uyku ve dinlenme ihtiyaçları da düzenli olarak giderilmelidir.

3. Düzenli Beslenme. Çok zayıf ve çok şişman öğrenciler beslenme bakımından yetersiz veya dengesizdirler. Düzenli beslenmenin iyi bir öğrenim görmek için de gerekli olduğu bilincini öğrenci hem ailesinden hem de öğretilerinden kazanmalıdır.

4. Arkadaş seçimine özen göstermek. Sosyal bir varlık olan insan diğer insanlarla birarada yaşamak zorundadır. Kişi öğrenim hayatında da bazı arkadaşlar edinir. Arkadaş insanın yakın çevresini oluşturur. İyi seçilmiş, üstün karakterli ve örnek şahsiyete sahip bir arkadaş, insanın birçok erdemler kazanmasına yardımcı olur. Etkileyen ve etkilenen bir varlık olarak insan güçlü olan yönüyle başkalarını etkiler, zayıf yönüyle de başkalarından etkilenir. Bu durum öğrencinin eğitimini etkileyen önemli bir faktördür.

5. Okul disiplinine uymak. Disiplinin amacı, çocuğa hangi davranışların doğru ve iyi olduğunu, hangi davranışların kötü ve yanlış olduğunu öğretilmek ve öğrendiklerine göre davranıp davranmadığını kontrol etmektir. Disiplin de bir öğrenme sürecidir. Çocuk küçük yaşlardan itibaren yetişkinlik çağına kadar kendinde iyi davranışları yerleştirmeyi, kötü davranışlardan kurtulmayı veya yapmamayı öğrenir. Başlangıçta çocuğun istenilen davranışları yapıp yapmadığı, ana-baba veya eğitiminden sorumlu olan kimseler tarafından kontrol edilir. Çocuk okula başladığı zaman, bu kontrole, öğretiler ve okul yönetimi de katılır. Öğrencinin küçük yaşlarından itibaren başkalarının kendi davranışları üzerinde yaptığı kontrolü yavaş yavaş devralması ve yetişkinlik çağına doğru kendi davranışlarını bütünüyle kendi kontrolü altına alması gerekir. Böylece, öğrenci kendi davranışlarını gelişen vicdanının kontrolü altına alarak bağımsızlaşmış olur.

4. SONUÇ

1. Örgün eğitim sisteminde belirlenen eğitim hedeflerinin gerçekleşme düzeyi öğretiler-öğrenci ilişkilerinin bulunduğu düzeyle orantılı olarak olumlu yada olumsuz bir seyir almaktadır.

2. Öğrencinin yetişmesinde okul ortamında en büyük görev öğretmene düşmektedir. Çünkü öğrenmeye etki eden bütün değişkenler, öğretmenin rehberliği ile öğrenmeye olumlu etki yaparlar. Eğer öğretmenin rehberliği yeterli değilse, hem öğrenme başıboşluk gösterir, hem de öğrenmeye etki eden değişkenlerin olumsuz etkileri söz konusudur.

3. Eğitim hedeflerine ulaşılmasında öğretmenin sahip olması gereken nitelikler büyük önem taşımaktadır.

4. Öğretmen-öğrenci ilişkileri çerçevesinde öğrencilerin de sahip olması gereken nitelikler vardır. Ancak bu niteliklerin kazanılmasında en büyük sorumluluk payı öğretmene aittir.

Sözlerimi Atatürk'ün öğretmenlerle ilgili 1923, 1924 ve 1925 yıllarında söylediği sözlerle bitirmek istiyorum.

- “Dünyanın her tarafında muallimler insan topluluğunun en fedakar ve muhterem unsurlarıdır” 1923 (Atatürk'ün Özdeyişleri, 1975: 14).
- “Muallimler! Yeni nesli cumhuriyetin fedakar muallim ve mürebbileri, sizler yetiştireceksiniz. Ve yeni nesil sizin eseriniz olacaktır. Eserin kıymeti sizin maharetiniz ve fedakarlığınız derecesiyle mütenasip bulunacaktır.
Cumhuriyet; fikren, ilmen, bedenlen kuvvetli ve yüksek seciyeli muhafızlar ister” 1924 (Bayraktar, 1995: 70).
- “Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak muallimlerdir. Muallimden mürebbiden mahrum bir millet henüz millet namını almak istidadını kesbetmemiştir. Ona alelade bir kütle denir, millet denemez” 1925 (Karal, 1969: 82).

KAYNAKLAR

Abdullah Nişancı, “Türk Milli Eğitim ve Öğretiminin Temel Hedefleri”, Aydınlar Ocağı Yayınları, İstanbul 1988.

Atatürk'ün Özdeyişleri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1975

Enver Ziya Karal, “Atatürk'ten Düşünceler, Ankara 1969.

Hıfzırahman Raşit Öymen, “Eğitime Giriş I”, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1979.

İbrahim Ethem Başaran, “Eğitim Psikolojisi”, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1972.

İhsan Turgut, “Eğitim Üzerine Felsefi Bir Deneme”, Karınca Matbaası, İzmir 1989.

M.Faruk Bayraktar, “İbn Cemaat'dan Öğretmen ve Öğrencilere Öğütler”, M.Ü.İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1997.

Milli Eğitim Temel Kanunu, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1995.

Mustafa Bayraktar, “Atatürk Diyor ki”, Varlık Yayınları, İstanbul 1995.

Salih Hikmet Karaeminoğlu, “Deniz Okullarında Öğretim Tekniği”, Deniz Eğitim Komutanlığı Meslek Yayınları, İstanbul 1978.

Selahattin Ertürk, “Eğitimde Program Geliştirme”, Yelken Tepe Yayınları, Ankara 1972.

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Doç.Dr. M.Said DOĞAN

Sakarya Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakültesi -Sosyoloji Bölümü

Esentepe Kampüsü- SAKARYA